Контрольный экземпляр

Массе а мехкий пролетареш, вІашагІкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГІАЛГІАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера денз ★ ЕРА, 2 ФЕВРАЛЬ, 1989 ШУ. ★ № 14 (7672). ★ Мах 3 кеп.

Техника — кийчон мугІаре

Халонаш яле а...

«Хургболча хьувкъама — тешшаме лард», — цу девизагІа къахьегаш ба укх деношка Сунженски района «Путь к коммунизму» яхача колхоза кхаш леладераш.

Колхозни механизатороша деррига шоай низ-хьинар оарцагІа даьккхад бІаьстан-кхашкара балхаш кхоачашдергдола ерригга юртбоахама техника ма хулла сихагІен тешамен тоаяь яккхара. Из гІулакх тохкаш хилар со укх деношка цу боахама мехмастерске.

Эггара хьалха са бІарг тІаэттар мехмастерске хинна лостам бар. ИІайхен сийрден яр помещене чу. Духхьала цу цхьан лостамга хьежача кхоачам ба из фу коллектив я ха .Цунга хьежжа хургда хьона дІахо цар мел дар а. Цунна къьгга тешал ду мехмастерске коллектива къахьегама хьокхамаш а. Масала, укх шера ремонт е езача тайп-тайпара маркех йолча 58 тракторах, таханарча дийнахьа 15 трактор тоаяь яьннай. Вокхарна хІанз ремонт еш латт.

— ДІадахача шера йиъ-лагІча квартала план толамца оаха кхоачашъяь яле а, ала доагІа, хІанз тхона карагІдаьннар селла доккха хІама дац аьнна, — дувц мехмастерске заведующе В. Попова, — хІана аьлча, из хьокхам кхы а дикка лакхагІа хила йиш йолаш бар. Вайна ма харра, гаьнна тІехьа ма дисарий дІаяхача гуйран кхашкара балхаш. Техника ханнахьа мукъаяланзар. Цунга хьежжа мара оаха а дІа мича доладир уж тоаяра балхаш. Цу гІулакхо чІоагІа новкъарле йир тхона. Дале а, оаха массане цхьа барт а баь, соцам тІаийцаб: 23 феврале тІеххьара трактор кийчон мугІаре дІаоттае.

БІубенна дар мехмастерске кулгалхочо дийцар. Гуш дар ший коллективах из тешаши дег тІара вашаши хилар.

Бакъда, цхьа хІама да укхаза массане а сатем боабеш. Из фуд аьлча, воча хьале да боахаме эшача оатхалий гІулакхаш. Эггара хьона лоадам боацар я аьнна хетар а — йоацаш я-кх из ремонтникашка. Кхы мел дар дІадаьлча а, духхьала цхьа карбит йоацаш сварочни балхаш сайца латташ дар мастерскешка со цига хиннача дийнахьа.

— ТІаккха, цу хьакъехьа фу аргдар Іа? — хаттар дир аз В. Поповга. Цо аьлар:

— Фу аргда аз. Иштта хьадоагІа-кх ер массе шера а. Укх шера кхы духхьашха хулаш дац из.

— ТІаккха фу ду оаш, мишта вІаштІехьа доал шун юртбоахама техника тоае а шоай декхараш кхоачашде а? — юха а хетт аз цунга.

— Фу дергда оаха, цхьацценахьара цхьацца оамал бу-кх. Тхо Іохайша даьгІад аьнна доалаш мичад гІулакх.

Белгалбаха безам ба массе дийнахьа шоай декхараш тІеххоачаш а деш, дукхача хана денз укхаза хьаьнала къахьегаш хьабоагІа ремонтникаш. Уж ба слесараш Н. Сергеев, П. Нетребо, А. Олейников, Н. Каменев, кузнецаш В. Ткаченко. цун воІ Иван, виІий-воІ Сергей, токараш А. Журавлев, Н. Матфеев, сварщикаш Ю. Субботин, Ю. Мерченский, иштта кхыбараш.

Кхы кІезигагІа лоархІам болаш хетац колхозе комбайнашта ремонт елга а. Из декхар тІедиллад укхаза боахаме эггара йоккхагІа опыт йолча механизаторашта Литвиненко Николайнеи Синчинов Михаилаи. Боахама кулгалхошта дика хов цар уж балхаш тешаме кхоачашдергдолга. ХІана аьлча, хьалха тІадулаш дац из дукъ цу шиннена. Массе шера а цар тоаю колхоза комбайнаш.

Тайп-тайпарча маркех йола 24 комбайн я укх шера укхаза тоае езараш. Царех 9 ремонт а яь, кийчон мугІаре дІаоттаяьй. Юхейиса комбайнаш цхьоалагІча мае йисте йоахаргйолаш социалистически декхараш тІа айцад цар. Уж декхараш толамца цар кхоачашхургхилара дог тийша ба колхоза кулгалхой, керттера специалисташ.

ДІадаха шу Іаяха аьттув болаш хилланзар ахархошта. Дукха боахамаш дисад вай республике паччахьалкхенга ялат дохкара декхараш кхоачаш ца деш. Цу деша маІан дика кхетадеш ба укх колхоза кхаш леладераш. Цудухьа, деррига шоай низ-хьинар тІадахийта, пятилетка диъ-лагІча шера пачча-хьалкхенга ялат дохкара декхараш кхоачащдаь а ца Іеш, дикка тІеххоачашде лаьрхІа ба боахама къахьегамхой.

М. МУТАЛИЕВ,
тха соб. корр.

Яхьа дневник

ЛаьрхІар кхоачашду

«Грозне ф т е м а ш» яхача заводе дикагІчарех цаІ лоархІаш я Полежай Алексей Алексеевича кулгалду ЧПУ (числовой программни управлени) участок. Укхаза арахец мехкдаьтта промышленноста лаьрхІа тайп-тайпара чоалхане продукци. Йоккха йоаца коллектив дика лоархІаю моллагІча шийна хьалхашка латтача декхарех. Цун карагІдоал массаза а толаме 120—130 процент йолаш пачча-хьалкхен заданеш кхоачашъе. ХІаьта цун бахьанаш дукха да: къахьегамеи производственнии дисциплина чІоагІа хилар, наьха балха говзал лакхъялар, керда прогрессивнегІа йола оборудовани, технологеш балха юкъекхувлар.

ХІаьта, тІеххьарча хана технологически оагІорахьара дукха эргалонаш хиннй укх участке. Балха юкъейоалаяьй роботизированни системаш, числовой программни управлени йола станокаш.

Иштта, ца участке я западногермански «Хейномани» яхача фирма ЧПУ 8 станок. ХІаьта цу техникаца дика болх бе ховш а лакха говзал йолаш а ба цехера специалисташ.

— Дукха ха йоацаш дар из, — яхаш, дувц Алексей Алексеевича, — цІаьхха, свет дІа а яйна, сецар тха цех. Дукха ха ялалехьа юха хьалъсегар свет. Ши станок дІахо болх ца беш йисар. Хьалха иштта, хІама нийс д е л ч а. «Хейномани» яхача фирмера специалист веха везаш хулар тхо, хІаьта цунга хьежаш, цхьа бутт а, ши бутт а боккхар станокаша болх ца беш латташ. БІарччача дийнахьа уж талхара бахьанаш лохаш баьхкар лакха говзал йола тха специалисташ. Юххера а шоай говзалца, шоай низаца уж хьа а леха, станокаш тоайир цар.

Керда дараш юкъекхувлача укхаза эггара чІоагІагІа дагадоалар да болхлошта лерттІа къахьегама хьалаш вІаштІехьдахар, производства культура лакхъяр. Масала, хоза лостам болаш цІена, балхах чам болийташ я участок. Иштта наха болх беча станокашта лаьрхІа фо цІендеш йола вентилятораш увттаю.

ХІаьта укхаза дукха ба, шоай балха массаза хьалхалаттараш. Цар толаме кхоачашду шоай производственни декхараш. Уж ба ЧПУ оператораш Аверьянов Владимир, Митрофанов Александр, Домашенко Владимир, иштта кхыбараш а.

Перестройке хьалхалаттараш

Наьха болх подрядагІа вІаштІехьбаккхара боккха теркам тІабохийт тІеххьарча хана Малгобекски района «Алханчуртский» совхозе. Эггара хьалха арендни подрядагІа дорстаде ший шин виІийца 50 сиргІа хьайийцар цу боахаме йоккха балха опыт йолча Евлоев Саюпа. Совхозо новкъостал а деш ше хьайир хьайбашта лаьрхІа кхоаленаш, хий хьатІадоаладир, лерттІа болх дІабахьа кхы мел эшар Іалашдир. ДІадахача шера лийрхІар 500 грамм йолаш 700 грамм совгІа дулх тІакхетийтар. Цхьа бежан дІадаланзар пачча-хьалкхенна 400 килограммал кІезигагІа долаш. Цудухьа итт эзар сом гаргга пайда хилар цунна.

Цо доаха толамаш бІаргагуш, цул тІехьагІа арендагІа леладе 40 бежан Оздоев Мовле, 30 — дояркас Албакова Тамарас, пхи эзар устагІа Кодзоев Азмат-Гире дІайийцар. Дика хьокхамаш даьхар цар а.

Царгара масал а ийца арендни подрядагІа хьайбаш дорстаде хьайийцар дІадаха шу чакхдоалаш Пурденко Любовь Михайловнас а. ХІаьта дехке а яьннаяц. Хьалха хьакхарч лелаеш, тІаккха доярккалла болх баьча цун хІанз дика ка а йоал. Норма 450 грамм йолаш ше леладеча хІара хьайбана юкъера лаьрхІача 650 — 700 грамм дулх тІакхетийт цо а.

СУРТА ТІА: Малгобекски района «Алханчуртский» совхоза арендагІа хьайбаш леладеш йола Л. М. Пурденко.

С. СЕРГЕЕВА сурт.

Бахьанаш лехарах шура тІакхетаргьяц

Хьайбаш леладарга диллача Сунженски района эггара боккхагІа болча боахама — XIX партсъезда цІерагІча колхоза дІадаха шу геттара аьттув болаш хилар. ХІара кхоабача Іаттагара 2747 килограмм шура яьккхар цун къахьегамхоша. Цу гІулакхо йиш хилийтар из планал дукхагІа пачча-хьалкхенга 179 тонн йохка.

ХІаьта толашагІа болча доярккаша, масала, М. Даутовас, А. Мамбетовас, Н. Земцовас, Н. Сутаковас хІара Іаттагара 4000 килограмм совгІа шура яьккхар. Дукха ба 3000 килограмма доазол тІехбаьннараш а. Лоацца аьлча, соахкарча балха итогех районе бокъонца бола хьалхалаттараш бар цу боахама хьайбаш леладераш.

Хетачох укх шера а дІахояхьа езаш бар уж из дика традици. Цхьабакъда, халахете а из хиннадац. Ер шу доладеннача хана денз уж хьалхалаттараш ба шура яккхараи из пачча-хьалкхенга йохкараи планаш кхоачаш ца ераштa юкъе. Цунна тешалдеш да цар хьокхамаш. Масала, соахка январь бетта хІара дийнахьа юкъера лаьрхІача 10 тонн шура йоаккхаш хиннаяле, укх шера из цифра 6 тоннага дІакхоачаш лохъеннай. ХІаьта нагахьа санна хІанзчул тІехьагІа гІулакх сихха тоа ца дой, пачча-хьалкхенга шура йохкара укх шера план кхоачаш ца юлуш юсаргья шеко а йоацаш. Хьайбай продукци яккхара а йохкара а хьалхарча квартала план яр шера йолчун кхел къоастаеш санна хІама хилар ховш да массарна. Цу гІулакхо а декхарийла бе безаш ба цу боахама къахьегамхой, лерттІа болх хьабе новкъарле еш дола кхоачамбоацараш ма хулла сихагІа дІадахара.

Тамаш йолаш хІама да, йоаккхаш йола шура цхьатарра ерригача фермашка лаьгІъяр. Соахка, масала, январе цхьоалагІча ферме дийнахьа хІара кхоабача Іаттагара юкъера лаьрхІача 6,8 килограмм шура йоаккхаш хиннаяле, укх шера — 6,3 килограмм, шоллагІча ферме 11,4 килограмм хиннача — 8,6, кхоалагІча 0,3 килограмм кІезигагІа йолаш — 4,2 килограмм мара яккхац.

Иштта из нийсдаларах керттера бахьан, колхоза а фермай а кулгалхоша доахан соахкарчул кІезигденна хиларца мара дувзаш дац. Бакъда, боахама кулгалхой бехк болаш а боацаш а цхьацца кхоачамбоацараш дувлийташ хинна хиларах, 323 етт дІабаьккхар фермашкара. Цунца цхьана, соахка хинначунца нийсдича колхозе йоаккха еррига шура лохъяларах ала хІама дацар. ХІаьта хІара кхоабача Іаттатара йоаккхар тІераялар фуд? Из гІалат бакъдара ала хІама дий боахама кулгалхой? Дац!

ХІаьта бахьан малагІа да. Ала йиш яц хьайбаш кхабара доакъар дац, из хьаьндеш кийчдац аьнна. Масала, доахан кхабара Іан замалахьа оттаяьча рационах хІара Іатта дийнахьеи бусси лу 25 килограмм силос, 15 — доакъара свеклаш, кхоъ — концентратех кийчдаь худар, 20 килограмм цу боахаме хьаю барда. Цул совгІа, дика юъ хьайбаша доакъара цехе аьтта ча, свеклаш, силос вІашагІа а эеш кийчъю хьаьна смесаш. Иззал из доакъар диачул тІехьагІа хетаргахьа дийнахьа итт килограммал кІезигагІа йоацаш шура яла езар хІара Іатто. Цхьабакъда, вайна гучча тайпара из дац. ХІана? Цунах дар гучадаьлар тхо фермашка гІолла чакхдаьлча. ХІаьта бІаргадайнар укх тайпара дар. Хадданза телхаю доахан кхабара, деттара, кхыдола доал дара балха графикаш. Масала, ший ханнахьа доакъар хьатІа ца кхахьарах цхьоалагІча ферме 11 — 12 сахьат даьлча мара кхаба доладац доахан, из болх 7 — 8 сахьат даьлча бе безача. Тхо цу ферме долча дийнахьа 14 сахьат даьлча мара янзар силос. ХІаьта укхаза да шоллагІча фермера доаладаь башха дика доахан. Хьалха уж хиннача, царех хІара Іатто хІанзчул 4 — 4,5 килограмм дукхагІа шура лора.

ШоллагІчеи кхоалагІчеи фермашка тоъаш бац доярккаш. Из бахьан долаш 250 етт цхьанне къаьстта доал а ца деш тІакхаьч-кхаьчачо бетташ лелабу. Доярккаша йоаккха шура къайлахьоргйоацаш, ложкъае аьттув хургбоацаш, контрольно доахан деттара болх графикагІа а доацаш, ханаш тІехьайоахаш дагдеххача хана бу.

КхоалагІча ферме доахана кІалахьарцара эша ча доагІар 120 тонн долаш, 48,7 тонн мара хьатІаденадац.

Лоха я хьайбаш леладерий къахьегама дисциплина а. Из тоаяра лоадама хІама деш дац совхоза администраце, парткомо, профкомо. ВІаштІехьъяьккхаяц наха юкъе социалистически яхь, оттаянза я цар балхацара моральнии материальнии безам совбаккхара мероприятеш. Дуккхача доярккашта хІама хац шура яккхара шоай планех, декхарех.

Лоацца аьлча, шоаш бакъбар духьа бахьанаш а ца лехаш, цунах шура хьахургьяц, совхоза кулгалхоша, парткомон профкомон шоай берригa теркам хьайбаш леладара болх тоабара тІабахийта беза хІанз.

И. ЧУНИХИН.

ФИРМЕННИ ТИКАШКА

Укх тІеххьарча шерашка дукха леткъар грозненцаш тикашка шурех яь продукташ низкъала я, яхаш. Сецца Іурра гІатта везаш хулар уж эца безам бар. ХІанз цу хьакъехьа цхьацца гІойленаш хулаш йоагІа.

— Массехк ди мара дац Черноречье яхача поселке шурий продукташ чуйола фирменни тика хьайийлла. БІарччача дийнахьа а сарахьа а шура, тІоа, ета шура, кхыдар эца таро хургъя поселке бахача наьха, — аьлар республика шурий промышленноста объединене планови отдела начальника В. Гладковас. — Белгалдаккха деза, из вай городера цу тайпара йиъ-лагІа точка йолга.

Дика чакхдаьккхад объединене коллективо дІадаха шу. Планал совгІа 298 эзар сома маьха товарни продукци арахийцай цо. Цу даькъе да 16 тонн бежана даьтта, 50 тонн хьаьна нахча.

ЛурчогІа хинначул 7994 тонн дукхагІа арахийцай объединене предп р и я т е ш а чакхъяккханза йолеи етаи шура, сливкаш. 10,2 процент лакхъеннай къахьегама овсарле. ПланагІа 1450 эзар сом долаш, 1585 эзар сом цІена пайда баьккхаб. Еррига продукци хьаярга дІадахар лийрхІачунга диллача 729 эзар сом кІезигагІа да. Хьаде доладаьд керда дараш.

— Къаьстта дика болх баьб соахка Грозненски шурий завода, Шелковски шурийнахча комбината коллективаша. Деррига технико - экономически хьокхамаш планал лакхагІа да цар, — аьлар В. Гладковас. — Цхьабакъда, болаш ба тха болх юхатеттараш а. Масала, царех да лоха дикал йола бийдал хьакхухьийта Сунженски района боахамаш. Грозненски района «Молочный № 1» яхача совхозера хьенача шурех нийсса ах шоллагІча сортах яр. Цу тайпара масалаш дукха да.

Дика дІадоладаьд объединене коллектива ер шу а. Январь бетта планаш ханал хьалха кхоачашъяьй.

М. МАЖИТОВ.

ЛАЬТТАН ДАЙ ХИЛА ІОМАЛУ

Грозненски района «60 лет Октября» яхача совхоза керттерча экономиста Седуева Маккий кабинете дукха нах хул укх тІеххьарча хана. Цох тамаш елга а дац: ер шу доладелча гІоне берригa а боахам арендни подрядага баьйнаб.

— Арендни хьисапе болх бара хьалхара зІирган тха боахаме гучадаьлар 1985 шера, — йоах Маккас, — юххьанца цу тайпара къахьега волавелар механизатор Халилов ТІахІир. Цо шийна тІаийца декхар аттачарех дацар: совхоза дерригача бежанашта эшаш дола доакъар Іалашде дош делар цо. Дуккхабараш шекбар цунна из дулургда аьлча. Цхьабакъда, хьинар долча къахьегамхочо ше лаьрхІар дизза кхоачашдир. Доакъар кийчдеча кхоккха план еш болх баьб цо карарча пятилетка хьалхарча кхаь шера. Из никъ хьалаьцар тракториcташа - арендатороша Капаев Исмагула, Зазуев Салила, кхычар. Ма дарра аьлча, соахка боахаме 26 арендни звено яр.

Цар леладир 5434 гектар оахаш дола лаьттеи 419 гектар сомий бешамаши.

Хьайбаш леладеча даькъе кердача тайпара эггара хьалха къахьега болабеннараш МуртазалиевгІар дезал бар. Цар леладир духхьашха дахка шинараш. Хьайбай боахамца гІулакх доагІаш болча наха хов из мел чоалхане гІулакх да. ХІаьта а тІехьашкабаланзар арендатораш, тІатеІІа болх бир. Шера итогаша хьахьекхар шура яккхара план цар шозза совгІа кхоачашъяьлга. Цу тайпара масалаш кхы а да совхоза хьайбай боахаме.

ХІаьта а ала йиш яц совхозерча берригача болхлошта арендни болх бара гІулакхаш биззача боахаме довз, аьнна. ХІанз а дукха ба кердачун кІийленаш бокъонца кхета ца ераш, шекбараш, кхычар фу ду хьажа гІертараш. Цу тайпарча хьале боккха бехктокхам тІабуж боахама экономически службана. Фу ду цо аренда юкъейоалаеча нийслу новкъарленаш дІаяхара, радикальни экономически реформа кІийленаш наха дикагІа дІайовзийтара? Цу хаттара жоп далар дийхар оаха совхоза экономистага Т. Башаевга.

— Іан замалахь боккха аьттув ба кердача тайпара къахьега ловш барашца занятеш чакхъяхара, — аьлар цо. — Кхаш леладерий а мукъа ха дукха я. Доакъар диллачул тІехьагІа шинкхаь сахьата салаІа йиш йолаш ба хьайбаш леладераш. КІезига «садаккха» вІаштІехьдоал боахама кулгалхочун, керттерча специалистий а. Цу тайпара ха лораю оаха.

Массехк ди хьалха ерригача тракторно - кхаш леладеча бригадашка, шурийтоварни фермашка, конторе хьалтехаяр арендатораштa лаьрхІа занятеш хургхилара хоам беш йола объявленеш. Го йиш яр теркам тІабахийта уж ешаш латта нах.

Кастта лекцешка ладувгІа безам барий спискаш а оттайир, занятей программа а кийчйир. Дуккхача сахьаташта лаьрхІа ший тайпара семинар яр из.

Йиллача хана совхоза контора конференц-зале гуллу ладувгІархой. Уж кховзткъа совгІа саг ва. Царна юкъе ва боахама директор В. Такаев, керттера специалисташ, юкъерча звенон кулгалхой, болхлой. Балха формаш дукха я: лекцеш, беседаш, семинараш, Іомадаьр чІоагІдара тІадерзадаь ловзараш. ХІаравар шийна хетар ала бокъо йолаш ва. МоллагІдола хала дош массане цхьана къоастаду.

Дувцар дукхагІча даькъе товарно - ахчан отношеней хьакъехьа да, дувц чекови книжка таронех, хьадечуннеи продукцеи учет лелаярах, кхыдолча дешаех, Белгалдаккха деза, цхьабола ладувгІархой юххьанцара е бархІшерара дешар дийша мара боацалга. Цудухьа царца къаьстта тІатеІІа болх бе безаш хул.

Дукха ха йоацаш чакхъяьккхар «Гаражера арендни гІулакхаш» яха занятеш. Укхаза хаттар эттар: эшаш вий завгар? Берригаш цхьандагара бацар цу хьакъехьа. Хьаэцаргва вай, масала, ГАЗ-53 яхача машина водитель. Арендни хьисапе болх бе ваьлча, хІара сарахьа совхоза кассе цо дІадала деза 82 сом. Ховш да из ахча, боахамера мовхьаш дІа-хьа кхухьаш цо даккха дезалга. ТІаккха фу де деза хьадаьккхар дІадала дезачул кІезигагІа хилча, ший кисара Іодилла деза? — хетт шофераша. Жоп цаІ да: машина амортизацех доагІар кассе дІакхача деза. Кхы а дар хеттараш. «Фу де деза машина ехача? Водитела ше эца мегаргйий оатхалаш?» Мегаргья, нагахьа царех луш бар пачча-хьалкхен маьха нийсса бале.

— Шофера - арендатора бокъо йий бус машина ший коа йита? — хетт цхьанне.

Из дош совхоза администраце къоастаде деза. Нагахьа санна водитель цІена, хьаьнала саг вале бахьан дац цох ца теша.

Еррига занятеш наьха безам тІаозаш, пайда беш чакхйоал. Боацаш ба хІанз, шоаш наха зуй а хьожаш, «тар» кхийтта багІараш. Сов дукха цифраш, йоалае а ца гІерташ, моллагІчо кхетадергдолчча тайпара дувц лектораша шоай къамаьл.

Шоай садуар, шоашта къувлар къайлахьоц арендатораша, беседаш еча хана. Масала, И. Капаева, Х. Тагирова, І. Магомадова цхьан багара доагІаш санна хаьттар:

— Бокъо хІана лац тхона планал совгІа яьккха продукци тхоай лоІам болча йохка?

— Цу тайпара бокъо йолаш да шо. ХІаьта цу хьакъехьа шоана новкъарло ер харц ва, — аьлча чІоагІа гІадболх боккха хьувкъам чуэца ховш бола арендатораш.

Хийла нийслу цу сахьате жоп дала йиш йоаца хаттараш. ТІаккха лаьрххІа долча литературах пайда эц укхаза. Юххера из де аьттув а боал.

— Къайлахьоргдац аз, — аьлар тха къамаьл чакхдоалаш Т. Башаева, — хІара занятий цІей санна хет сона а кхычарна а. Кердадар хар массахана а хиннай йоккха дегагІоз. Перестройка хьалашка вай даха доладелча гІоне хІаьта а.

Совхоза экономически служба болхлошца, арендаторашца къамаьл деш оаха кхетадир, укхаза экономически дешар лерттІа вІаштІехьдаьккхалга а гІулакх бехктокхаме леладелга а.

М. ГАДАЕВ,
М. КАРТОЕВ.

Хоржамашта накъадолхаш

Агитцентра декхараш

10 январе болх дIаболабир медучилище, Медтехника, магистральни газопроводий линейни управлени чуйоагIача Малхбузен электросетей производственни объединене спортзале хьайийллача агитцентро. Укхаза хьадеш дар гойт «Агитцентра болх» яхача стендо. Цу тIа я агитаторий участка план, агитцентро дергдолчун план. Цудухьа, цу стенда дIатIахьожжаше гургда укхазара гIулакхаш мишта лел.

Агитцентре цIена я, харжархочоа эшаргдола литература да, истолаш тIа хоза нийсдаь дада газеташ, журналаш.

Укхаза сона вайра Малхбузен электросетей производственни объединене партийни организаце секретара заместитель В. П. Сарнюк.

— Хьалха хинначунга хьежача, фу хувцамаш хиннад укх шерарча хоржамий кампане системе? — аьнна шийга хаьттача, цо дийцар:

— Хьалха кандидаталла оттаваьр цаI мара ца хиларах «дика а хулар», из массане харжа а хоржар. ХIаьта хIанз цаI-шиъ, хIаьта, цхьайолча хана дукхагIа а кандидатураш я. ХIаьта тха декхар да уж берригаш а наха дикагIа дIабовзийта, дикагIвар, СССР Лакхехьарча Совета депутат хила мегаргвар харжара гIо де. ГIулакх хьалха мо моттийтара а доацаш, бокъонца хила деззача тайпара демократически хьале а гласность йолаш а дIадодалга бIаргадайча геттара хьинаре дакъа лоац наха а.

СССР халкъа депутаташ харжара дола керда Закон наха дIадовзийташ а дукха болх бу оаха. Могашал во йолаш е кхы тайпа хIама юкъейиккха производствера дIабаха нах а хоржамашка эггара хьалха дакъалоацаргдараш а учете увттабеш, царца хIаранеца къаьст-къаьста къамаьл ду.

СССР Лакхехьарча Совете депутаташ харжара болх беча а чакхбоаккхача а агитколлектива декхарех къамаьл даьд агитаторашца. Медучилища, «Медтехника» объединене, магистральни газопроводий линейни управлене парторганизацей секретарашца вIашагIкхетар чакхдаьккхад. «Советски халкъа викал» яха беседа йир цу вIашагIкхетаре.

Лоацца аьлча, СССР Лакхехьарча Совете депутаташ харжара кампани лакхача боараме чакхъяккхара оарцагIбаьннаб укхаза. Из деча доккха дакъа лаьцар агитцентра заведующе М. Г. Сафонова.

Иштта дика вIаштIехьбаьккхаб ший болх В. И. Ленина цIерагIча ГНПЗ доалахьарча Н. Островске цIерагIча общежите агитцентра заведующе А. И. Шагрова а. Агитцентро ший болх дIаболабаьча шоллагIча дийнахьа, 11 январе, укхаза чакхъяьккхар бе безача балхах йола семинар. Семинара балха юкъе дакъа лаьцар завода цехови партийни организацей секретараша.

ДIачувоаллаше укхаза а бIаргагуш да «Агитцентра болх» яха стенд. Цу тIа я мероприятей план, агитаторий дежурства график, тIачIоагIъяьча участкай план. Лоацца аьлча, харжархошта деррига хьалаш Iалашдаьд.

Цхьабакъда, иштта дика дац гIулакхаш массайолча участкашка. Масала, «Красный молот» завода агитцентр чIоагIа халача хьалашка болх беш я. Завода культура ЦIагIа я из. Из агитцентр чуйолча ЦIагIа я Ленински райвоенкомата призывной комисси. Агитцентра мел эша ерригга материалаш: гойтара агитаци, газеташ, журналаш, тайп-тайпара планаш, графикаш — цхьан истола тIа ядар. Истоли диъ гIанди — укх агитцентра беррига боахам. Цхьабакъда, хьалаш сел хала дале а, агитпункт болх беш яр: цун болх ца социйташ шийна могар деш вар цун заведующи И. К. Литвин.

№ 10 йолча укх хоржамий участке гIолла депутаталла харжара кхо кандидатура я: № 396 йолча Грозненски округе гIолла завода къахьегама коллективагара — Г. М. Мусалимов, «Красный молот» завода, директор. завода партийни организацегара — С. З. Умалатова, № 5 йолча цехе хьалха латтача бригада кулгалхо, тIемеи къахьегамеи ветераний районни Советагара — Г. К. Веденко, пенсионер («Красный молот» завода директора заместитель хиннар).

Кхоккхе а наха дика бовзаш, дукхабезаши сий деши нах ба уж. СССР халкъа депутат царех малагIа хургва харжархоша шоаш аргда. Цхьабакъда, царех моллагIа депутаталла хорже а, царна тIадилла гIулакх тешшаме кхоачашхургхиларах шеко яц.

ТIаккха, агитцентра хьалхашка латтар доккха декхар да — уж кхоккхе харжархошта дикагIа а бизза а дIабовзийтар. ХIаьта, из декхар агитцентро ма дезза кхоачашдергдолаш, царна эша хьалаш дикагIа Iалашде деза. «Красный молот» завода парторганизаци цу гIулакхага хьожаргья аьнна, хет сона.

У. САПРАЛИЕВ.

Аттачарех яц автослесарий професси. Дийнахьа сарралца маршрутагIа лийнна машинаш сарахьа гаражашка чулестача дIаболалу цар болх. ТIаккха мел хул еха, авари яь машинаш. Укхаза чIоагIа эшащ хул слесара кулгаш.

— Массарел лоархIамегIа да техникана профилактика яр, — йоах укх сурта тIа шоана гуш волча Идигов Салама (аьттехьарвар). — Цо аьттув лу йоха тарлуш йола оатхал ханнахьа тоае, хувца. ТIаккха авари хилара, машина еха водитель новкъа висара кхерам дуккха лаьгIлу.

Из уйла йолаш ва цун новкъост Лядов Евгений Александрович, къахьегама ветеран, дог-цIена саг, вокха говзанч, коммунистически къахьегама ударник.

Уж шиъ каст-каста цхьана го йиш я автомобильни транспорта Нохч-ГIалгIай территориальни объединена чуйоагIача Грозненски ПАП-5 коа а механически мастерске помещенешка а. Шоай декхараш 150 — 160 процент цар кхоачаш ца деш ди дIадодац. ДIадахача шера 700 сома маьха йолча тайп-тайпарча материалашта кхом баьб цар, социалистически яхье толамаш даьхад.

— Керттердар — цу шинне цIаккха къахьегамеи технологически дисциплина толхаяь, балхах къаьхка моттиг яц, — йоах предприяте директора Г. Романенкос. — Цул совгIа лакха я цар профессиональни говзал. Саго хIама хьалхадаккха ца дезаш, шоашта хов царна техникана фу эш. Цудухьа аьттув боал цар кхычарна масал долаш къахьега.

М. МУРАТОВ.

СУРТА ТIА: автослесараш Е. Лядови С. Идигови.

Н. ПЛИЕВА сурт.

Арендни подряда—шерра никъ

БОКЪОНЦА БОЛА ДАЙ

Колхозхой отчетни собране ше кийчъяьча доклада эггара тIехьара оагIув хьакIалтIаьккхача раьза хинна велаиьежар Грозненски районерча В. И. Ленина цIерагIча колхоза председатель Арбиев Санаки.

— Эггара хьалха тахан аз сай новкъосташка аргдар фуд аьлча, из да, колхоза производстве цар хьинаре дакъа лоацаш хиларах, тха боахаме бокъонца бола, хIаман кхом бе, хьурмат де, йоакхо е ховш, гIулакхах дийна кхеташ бола дай хьахиларах, — аьлар колхоза председатела. — ДIахойтаргда иштта, шийтталагIча пятилетка кхоалагIча шера оаха паччахьалкхенга хьайбай а кхашкара йоаккха а продукци 6 миллион гаргга сома боараме ехкалга, хIаьта баьккха пайда дукха хIама ца эшшаш цаI-ах миллион сом болга. Иштта да дуккхача наха перестройка йолаярах, къахьегам вIаштIехьбаккхара прогрессивни формаш балха юкъейоалайрах хьахиннар...

Баь болх цифрашца лархIара, анализ яра тIера ва Санаки. Бакъдар аьлча, хIанза-м колхозе берригаш а Iаьмаб шоаш деш дар лархIа. Цу тIеххьарча итогаша берригаш а гIадбигар, цар дегаш айделар, шоай низах бIуболийтар царга.

...Каст-каста дагаух колхоза председатела 1985 шу долалуш боахама кулгалде ше хержача хана цу боахамга хинна хьал. Районе тIехьаюсаш яр колхоз. Цул хьалхарча шера хинна зе 600 эзар сомал тIехдаьннадар, хIаьта XI пятилетка шерашка — 2,5 миллион сом. Боахамга доаллар паччахьалкхен 12 миллион сом. Цхьа центнер дулх даккхарга дIадахадар 609 сом, центнер шурийга — 50 сом. ПланагIа лийрхIачул дезагIа хиннадар ялат. Колхоза доахан, хьакхарч, жа кхоачам хиллал дIадилла докъар доацаш дар. Ший хаьннахьа лерттIа тоаянза йитача хьайбай помещенешка шийла, тIаьда, баьде яр, массе а оагIорахьара мух чухьекхар.

Фу дича бачъахьа да? Мичахьара дIаволавала веза? — уж хаттараш хьалхашка увттар колхоза кердача председатела 12 сахьат, цхьайолча хана 15 сахьат а дIаьха дола балха ди чакхдоалача хана. Цу хаттарашта дола жоп колхозхошца дага а вувлаш лехар цо. Цул совгIа хIаьтта мехка дIайолаенна перестройка, демократизаци, гласность а яр. С. Арбиевс кхетадир — индивидуальни, дезала, бригадни подряд шерра балха юкъейоалаянза яргйоацилга. Цул тIехьагIа арендни подрядага довла а дезилга. Духхьал къахьегам вIаштIехьбаккхара прогрессивни формаша таро хулийтаргьяц ахархочох бокъонца вола, хIаман хьурмат де ховш вола боахама да хьаве, ший низах а нийсхонах а из бокъонца тешаве.

Диъ шу дIадахад. Атта а доацаш. ТIатеIIа къахьегаш. Творчески наькъагIа гIулакх леладеш. Хьожаргда вай тахан республике хьалха латтарех хинна дIаэгтача цу боахама колхозхоша хьабенача а дIахо хьош болча а наькъага.

Дезала подряд укхаза эггара хьалхагIа балха юкъейоалаяьрех яр 20 шера колхозе Iаьсий леладеш хинна Чунчаева Джавгарат. Ший мараца Нуридацеи итт класс чакхъяьккхача йоIаца Маншурайцеи цхьана (юкхьанца-м дезале боккхагIболча мехкарашеи къонгашеи а гIо дора — уж берригаш а итт саг вар) Iаьсий чулоаттаду моттиг тоайир, йIоахийр, цхьадолча кулг-кара деча балхашта механизаци йир. Ялх бутт баьнна долаш 250 Iасилг хьайийцар. Дизза 180 ди даьлча дика хьал а кхедаь детта доахан царех дергдолаш дIаделлар уж. Царех цхьадараш цу хана 240 — 250 килограммага кхоачаш дозал долаш дар. Къаьстта Iаьржа боархача фух дараш. Цхьа шу даьннараш миссел хинна ца Iеш доккхагIа хеташ дар уж.

Дика болх беш я звено. Цхьа бежан далийтадац, цудухьа алапи доккха хилар — дIадахача шера 10 эзар сом гаргга. Цул совгIа преми а. Натурплата а. Шоай коа тIа леладеча хьайбашта лаьрхIа доакъар а.

— Аренда юкъейоалае безам ба са, — йоах звеньеваяс, — цу гIуланкха мел эшар долаш да.

Иштта, вежарий ХасиевгIар Сайдархан, Саид-Махьмад, Саид-Хьасан шоай гаргарча нахаца Манзаев Суламбекацеи Махсутов Салманацеи цхьана бокъонца бола фермераш хинна дIаэттаб. Уж берригаш а механизатораш ба, Советски Эскара мугIарашка болаш а шоай колхозе а вахара дика школа чакхъяьккха ба. ХIаравар кулга говзал дика йолаш, творчески уйла е ховш, къахьегара тIераволаш ва. Бера хана денз Iомабеннаб доахана Iунал де.

1987 шу чакхдоалаш болабелар уж доахан чулоаттаду помещенеш тоае, халача балхашта механизаци е. Доакъара лаьрхIа 210 гектара тIа тайп-тайпара культураш дIайийр. Керда шу хьатIакхоачача хана колхозагара хьайийцар 204 къона бежан, хIаьта иштта брак дай доахан а.

Ма дарра аьлча, металломах хьавIашагIъеллар арендатораша ДТ-74 яха бульдозер, ЮМЗ (ший погрузчик а йоаллаш), нух, культиватор, йолхьинг, лущильник, реставраци еш ба Е-281 яхача силос хьоккхача немецки комбайна. Маьхах лелае колхозагара хьайийцар МТЗ-80, МТЗ-82 яха трактораш, сенокосилкаш. Фермана юххе хьалдир шоашта чуIе цIенош.

Из деррига де атта дацар. Дуккха дIадахийта дийзар шоай ахча а.

ДIадахача шера шоаш хьал а кхеяь 1200 центнер хьажкIаш чуера арендатораша, кийчйир 5000 центнер дика силос. ХIанз царга я 52 гектар хьалха дIайийна а, 60 гектар керда дIайийна а люцерна, хIаьта иштта удобрени а тесса дика кийчъяь 98 гектар зяьб.

— Пятилетка кхоалагIча шера йорста а яь оаха колхозага ехкар 78 сиргIалг. Царех хилар 260 центнер совгIа дулх. Колхове дикка лохденнад дулх даккхарга дIадодар. Центнер дулх даккхарга планагIа дIадодар 240 сом долаш дIадахар 220 сом мара хиланзар, — дувц Хасиев Сайдархана. — Укх шера кхы а дикагIа хургда тха хьокхамаш. Цу гIулакхча мел эшар долаш да тхо, хIаьта а чуоттаяь кхаба племенной сиргIаш хьаэца тха вIаштIехьдоаларе оаха ондда пайда бергбар колхоза а тхоашта а.

Соахка сел боккха пайда бе шоай вIаштIехьдаргдоацилга ховш бар бригада членаш, хIана аьлча ферма вIаштIехьйоаккхаш дукха зе хиннадар царна. ХIаьта а цар даьккхар 21 эзар сом хилар.

ХIанз арендатораша чуоттадаь кхоабаш 316 бежан да. Царех 15 етт ба, брак а баь акхарга хьабенна. Уж доахан дакка мегаш да. Цу гIулакхо а арендаторий пайда совбоаккхаргба, хIана аьлча иштта Iодаь Iаьсий цар шоай доалахьа дус. Укх шера царна хьатIабоагIа пайда дикка алсамбала тарлу. Шоаш хьадоаикха ахча колхозагара помещенеш, техника, доахан хьаэцарга дIадахийта лерхI арендатораша. Вешта аьлча колхозе шоай кооператив вIашагIйолла лаьрхIад цар.

ГIулакхча раьза волаш догайденна йоах колхоза председатела:

— Массане сий деш а балхах дика кхеташ а ба тха арендатораш Маковеев Петр, Ибрагимова Тамара, Хамзатов Ширвани, Борщов Николай, Махмудов Висит, кхы дуккха бараш.

Низ болаш йоагIа укхаза Байтаев Адам керте латта шурий-товарни ферма арендни дезала коллектив. Соахка хилар цу дезалах колхоза арендни подразделени. Къонгаш, мехкарий, несарий — берригаш а 9 саг ва уж ферме болх бераш царна новкъостал ду кагегIа долча бераша а. 150 етт лелабу дезала коллективо, хIаьта Iаьсий а шоаш леладе лаьрхIад.

Соахка хIара IаттагIара яьккха шура кхо эзар килограммал тIехъяьлар, юкъера лаьрхIача колхозе гIолла яьккхачул дикка дукхагIа а хулаш. Юкъера лаьрхIача дезала бригада хIара члено бетта ийца алапи ткъаь итт тумага дIакхоачаш хилар. ДIахо йодача хана шой боахам шербе лерхI бригадо.

— Кхоанен уйла а еш, баха а болх бе а безам болаш ба тха арендатораш — хургбола кооператораш, — йоах С. Арбиева. — Нийса да-кх из. Таханарча дено дIадехарашка хьежжа. Оаха царна ма могга новкъостал дергда. Иштта дерригаш оарцагI а даьнна, боахама доакъош дегIадоаладе а уж чIоагIде а лерхI оаха. Юххера а тхо кхоачащде гIертар цхьа хIама да — ма могга дукхагIа продукци йоаккхилга, из дикагIа хулийталга, цунга дIадодар кIезигделга, мехка Кхачан программа кхоачашъяра оахоша юкъехьош дола дакъа дукхагIа хулийталга. Цу наькъагIа боахам дегIа а боалабеш, колхозхой вахара хьал дIахо тоадара деррига низаш тIадерзадаьд оаха тахан.

П. МАГОМЕДОВ.

СУРТА ТIА: (аьрдехьара аьттехьа) ЧунчаевгIар Джавгарат, Маншура, Нурид, колхоза председатель Арбиев Санаки.

В. ЮНЦЕВИЧА сурт.

Кхетам балара проблемаш

«Вешшехьа а иштта мича хиннав со...»

Иштта аьлар Величко Юрий Викторовича суда зале ший дош дувцача хана.

Да-м иштта дар из, цхьабакъда, бехка кIалхара валийтанзар из Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча судо. Нохч-ГIалгIай паччахьалкхен университете Iалашон даькъе агента декхараш кхоачашдеча хана 1985 шера денз ший служебни гIулакхах пайда а ийбеш, харцонаш лелаяра наькъаца а харц долча документашца киловзалаш лелаяра наькъаца а паччахьалкхен рузкъа леткъадаьд цо. Цул совгIа, приговора тIа белгалдаьккхама хиллара, 1985 — 1986 ш. Грозненски горисполкома баьццара гIишлошъяра РСУ диспетчер, 1986 шера ЧИУС дешара-курсови комбината завхоз волаш доаггIача тайпара кхоачашдаьдац цо ший должностной декхараш, е вешта аьлча, талмастал ювлийтай, из бахьан долаш материальни маьхалений йоккха недостача нийсъялийтай. ХIаьта цул а хьалхагIа, 1984 шера, «Кезеной-Ам» яхача Iомавалара-тренировочни база завхоз волаш, ший сесагаца В. Л. Величкоца цхьана хьалххе баьча бартага хьежжа, цо лочкъаяьяр къахьегама книжка чу юллаш йола вкладыш, хIаьта иштта бокъонах доаца кхыдола къахьегама книжкаш дIачу а денна, балха этта хиннав из «Чеченингушвино» яхача объединене дешара-курсови комбинате а ЧИГУ а.

ТIаккха хIаьта мишта волаш нанас хьаваь хиннав Величко, хIана хиннав цох зуламхо? Из е вож саг зуламаш дара тIера хиларах дола теоретически къовсамаш юстара а даьха, ала йиш йолаш да, цу хьакъехьарча оамалий юхьнгаш шийх йоахкаш хиннав Величко, аьнна. Цох тешал ду документаша. Ший «университеташ» Iомае волавеннав из 70-гIа шераш долалучча хана денз. Цунна тешал долаш да: паччахьалкхен рузкъана цо къоалаш дарах диъ шера чувалла суд яь хиннай цунна Ленински районни халкъа суда приговорагIа. Ха текха ваьнначул тIехьагIа юха а цу тайпара гIулакхаш леладарах суда хьалхашка эттав из. Ха техай цунна.

ХIаьта а, цхьан хIаман бакълув Величко. Цо даь зуламаш хилийтара дуккхача даькъе цунна гIо деш, хьашт дале, цу тIа из «дIатIавугаш а», хиннад паччахьалкхен е общественни доалахье лораелга Iалашдара тIадерзадаь долча законодательства, инструкцей а кхыча нормативни актий а элементарни дIадехараш кхоачашдара даькъера шоай духхьалара служебни декхараш гIулакха тIарча наха леррагIа кхоачаш ца дар. Суде лоткъам эцача хана Величкос ма аллара, товараш хьайидарцеи уж дохкарцеи ювзаенна йола тайп-тайпара законагIа йоаца операцеш, бе-бе дола тийша балхаш де дезача хьалашка дIатIавига хиннав из. Паччахьалкхен е общественни рузкъана тIакхувдалга уголовни бехктокхаме оза везаш дола хIама хиларах дIатеша хьалхагIе а йиш хиннайоллаше а Iевеннавац из «цхьаккха да воацача» рузкъана шозлагIа а тIа ца кхайдача.

Духхьал лоаццача шин шера йолча юкъа массехк предприяте, учреждене а организаце а болх бе кхоаваьв Юрий Викторович, цкъаза цхьатарра шиннахьа а беш. Лоадама балхаш а хиннадац цо даьраш (Iалашон даькъе агент, завхоз). Цхьабакъда, дуккхача кулгалхошта «хиланза варгвоацаш эшаш саг» хиннав из, хIана аьлча, бебеча Iалашон-сбытови хьашташ кхоачашдара саготонех мукъабоахаш хиннаб цо уж.

Ше мукIарал ма дарра, Величкос кулгалхой, хIаьта иштта бухгалтере болхлой а садуаш хиннадац Iалашо яра «лоадам боацача» дешай хьакъехьа: документашта (доверенносташ, счеташ, накладнойш, товараш хьахецара хьакъехьа кулгалхой цIерагIа дола письмош, иштта кхы дIахо дараш) оформлени яра саготонаш шийна дIатIаэцаш хиннай цо, печать а увттаеш, царна тIа кулгаш а ше яздеш хиннад, ше къоастадеш хиннад хьада деза товараш малагIаш да, хувца а дохка а дезараш малагIаш да.

Масала, харц долча документех торгови предприятешкара цо хьайидаьд дуккхача эзарий сома маьха товараш, цу даькъе Грозненски распределительни мехкдаьтта базера—тоннаш долча бензина талонаш, машиннаькъа Грозненски отделене ОРС-а тикаш чура, «Инвентарьторга» № 1 йолча тика чура, гор. Аргунерча межрайонни, канцелярски товараш.

Величкос «баьча балха тIарча» цу цхьайолча эпизодаша къаьгга тешал ду из мел бакълийнав, паччахьалкхен е общественни доалахьенна тIакхувдара селлара аьттув хиннабецаре, хетаргахьа ше уж къоалаш даь а ца хила мегар, яхаш суде ше лоткъам беча хана.

Ераш да, масала, судо бакъ а даь, кхыдолча объективни доказательствашца тешал даь дола цо суде даьча лоткъамех цхьадараш: машиннаькъа Грозненски отделене ОРС-а тикачура беррига мах 1272 сом а долаш «Ятрань» яха шиъ кепатоха машинкеи художественни басари хьаэцара 1985 шера 1-ча марте сай цIерагIа доверенность а яздаь, цу доверенноста тIа «Кезеной-Ам» яхача Iомавалара-тренировочни база кулгалхошта хьалхара айса кулгаш а яздаь, цу доверенностах лакхе хьоахаьльча тикачура № 273 йолча счетагIа 1985 шера 5-ча марте хьайцар аз канцелярски товараш, кепатоха машинкаш ца хиннадаь. Хьайица товараш бовзаш боацача нахага 900 сомах дехкар. Цох 500 сома маьха гIандаш, сахьаташ, кхыйола хIамаш а ийца «Чеченингушвино» дешара-курсови комбинате дIаелар, цхьан хана цига се балха волаш айса царна даь зе юхаметта а оттадеш, хIаьта дисача ахчах магнитола ийцар.

Е укх тайпара эпизод: «Университете Iалашон даькъе агент а волаш болх беш волча хана керттерча бухгалтера Петровас дуккхаза а дехар даь хиннад цунга университета эшаш йола холодильникаш эцаялар Iа, яхаш. Безналични расчетагIа тикашкара уж эца йиш йоацандаь, хIаьта каст-каста ше балха тIара вувлар бахьан долаш бухгалтере кулгалхой шийна раьза боацандаь, цар шийцара бола цабезам дIабаккхар духьа, уж холодильникаш ахчах хьаэца лаьрхIар Величкос. Дагадехар кхоачашдар духьа пайда эц цо «Кезеной-Ам» яхача Iомавалара-тренировочни базе ше болх беш волча хана юхе йиса доверенностий бланкех. Харц йолча цу доверенностегIа Грозненски распределительни мехкдаьтта базера хьаэц цо 1690 сома маьха йола 4750 литр бензина талонаш. Нахага уж 720 сомах дIа а ехке университете эшаш йола йиъ холодильник хьаэц.

Харц документашца цу тайпара гIулакхаш чот а йоацаш дукха чакхдаьхад Величкос.

Бензина талонаш хьахецача хана цхьанне а хьаьттадац из цу базе балха ва-вац, «гребной флотилена» селлара дукха бензин малагIча гIуланкха эшаш да-теш, аьнна. ХIаьта иштта тика чура болхлоша а терко тIаэзаяц цу базана селлара дукха канцелярски скрепкаш, тетрадаш, къоаламаш, иштта кхы дIахо дар сенна эшаш да-хьогI, аьнна. Отчета эшаш дола «каьхат» долаш ма дий, хIаьта дIахо долчуница тха бала бац, яхача принципагIа баьб цар шоай болх.

Зуламаш дара гIо даь дола бахьанаш а хьалаш а малагIаш да-теш, яхача деша маIана [illegible]хтIаяла гIийртай суд, бIаьш тешэшкара нийдаьд лоткъамаш, Iалаьмате дукха документаш техкад. Чоалхане хIама хиннад из. хIана аьлча, уж зуламаш даьд материальни маьхаленаш лораяра тIехьара бехктокхам цхьаккха боацача баьккхача, Iалаьмате боккхача боахамзлен хьалашка. Во чакхъяьхай бухгалтерски документальни ревизеш, учет кегаенна, материально-бехктокхамеча наьха отчеташ хьачуенна ца хилар бахьан долаш цар низ дIакхаьчабац шоай декхар леррагIа кхоачашде. Бе-беча ревизеша яь выводаш вIашкайоагIаш хиннаяц. Ший балха тIа Величкос бувзам лоаттабеш хиннача керттерча, боккхагIболча бухгалтераша хийцца паргIато луш хиннай шоай «снабженца». Цудухьа кIезиг-дукха ха яьннача гIолла долча бесса долаш дола сурт хьагойта вIалла йиш йоацача кхьачад гIулакх.

1987 шера 18-ча июне араданнача «Сийлахь-йоккхача Октябрьски Социалистически революце 70 шу дизарца ювзаенна йолча амнистех» долча СССР Лакхехьарча Совета Президиума Указага хьежжа Л. Н. Петровай дело дIакъовлярах болча соцам тIа белгал ма даккхара, керттерча бухгалтера ший служебни декхараш талмастта кхоачашдеш хиннай из, гIожа телхадаьд цо «Товарно-материальни маьхаленаш хьанийяра доверенносташ дIателарах а доверенносташка хьежжа уж дIаахийтарах а йолча порядках» яхача Инструкце а кхыйолча нормативни акташа а дIадехараш. Цо талмастал ювлийтар бахьан долаш паччахьалкхенна лоархIаме зе даь хиннад. Цу тайпара дола хьал гучадаькхад лакхе йийцача вокх предприятешка а.

Суде лоткъам эцача хана теш йолча Петровас гуччахьа мукIарал даьд зуламаш дар бахьан долаш Величкона хьалхагIа суд яь хиннилга шийна ховш ца хиларах а материальни маьхаленаш хьанга дIателаш я, аьнна ше теркам тIаэза ца хиларах а. Цунна хетачогIа, уж дешаш духхьал кадрай отдела болхлой теркама юкъмоттиге лагта дезаш дар, хIаьта тIехьарбараш-м шоашта дукха сагото еш хиннабац цох. Белгалдаккха деза, Величкой доалахьа материальни маьхаленаш дIалучча хана, цо хьалха леладаьр фуд-малад хьажара тохабенна хиннабац кхыча предприятешка, организацешка, учреждешка а.

Нийсхо хилар духьа белгал ца даьккхача даргдац цхьа хIама — университета керда кулгалхой кадрашкара чIоагIагIа хьадеха болабеннаб цар беча балха а материальни маьхаленаш лораяра а даькъе. Цох тешал деш да, масала, гIулакх суде дувцача хана Петоова а лоарзабаьнна кхыбараш а университетера «лаьхка» хилар.

Безам бале а беце а хаттар отт: Величко болх беш хиннача вокх предприятешка, учреждешка, организацешка тахан латташ дола гIулакхаш миштад-теш, материальни маьхаленаш лораяра долча гIулакха тIа дикагIча оагIорахьа хувцаденна хIама дий-теш, «казенщина» метта бизза дай хилара цар оамалаш хьагучаювлаш йий-хьогI?

Мехка чакхйоалаш латташ я боахам лелабара эффективность лакхъяра, социалистически доалахье йизза лораяра тIехьара гIулакха тIарча хIара сага компетентность а бехктокхам а айбара тIаерзаяь йола перестройха процесс. Цу хьалашка геттара боккха лоархIам бола хIама да бухгалтерско-счетни аппарато а, иштта ведомственни тIахьожамо а доагI-доагIаш дола законодательство кхоачашдара тIехьа лоаттаю надзор прокуратура органаша а чIоагIъелга. Цхьана гIулакхаш делга эшаш да аттача рузкъана тIера бараш зуламеча наькъ тIа бовларах лорабара.

К. КОКУРХАЕВ,
судашка уголовни делаш дувцара надзор лоаттаеча отдела начальник.

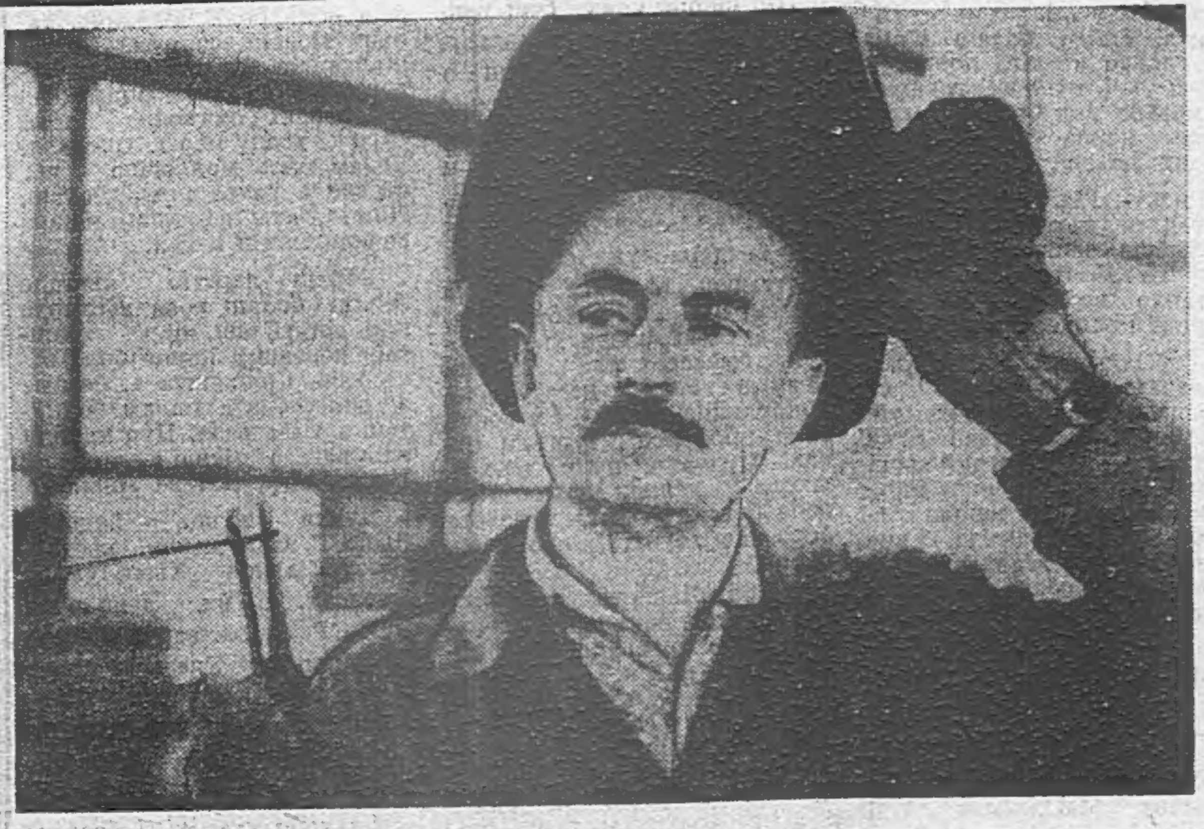

Грозненски аьшка-бетонни изделей завода коллективана хьалхашка дукха халонаш эттар соахка. Царех дукхагIъяраш гIишлон материалашца Iалашо елга гетта ледара хиларца ювзаенна яр. Низкъала яр цемент, гIум, шебенка, арматура. Цу дерригие юхатеттар болх, паччахьалкхен планаши шу долалуш тIайийца социалистически декхараши кхоачашдара новкъарло йора.

ХIаьта а шийна могар дегIертар завода коллектив кхыча тайп-тайпарча организацешта ше дIаяхьийта еза кийча продукци дика а бизза боараме а хилийта гIерташ. Цу даькъе шоай дош аьлар предприяте дикагIболча къахьегамхоша. Масала, арматурни цеха кулгалхо Муслуев Iаддал Дашаевич. ХIанз итт шу дуз из укхаза эгтара хьалха чуваьнна. Цу хана денз ший профессе къайленаш кIоаргагIа йовзаш, коллективаца чуратIера волаш хьавоагIа из. ХIаьта новкъосташа цун сийделга хьахьокх, цар из завода профсоюзни комитета а къахьегама коллектива совета а член харжаро. цунна цкъа мо дуккхаза сийлен грамоташи ахчан премеши тийнна хиларо.

Шоай бригадира тIехьа ца бусаш къахьегаш ба цу цеха болхлой Яндиева Розан Сабирова Зинан. Низи хьинари кходац цар шоай декхараш тIеххоачашдара.

Дийнахьара задани 120—125 процент кхоачашдеш къахьегаш ва газоэлектросварщиккий бригада кулгалхо Хайдаев Салауддин Баймурадович. Из «НГIАССР-а заслуженни гIишлонхо» яха цIи лелаеш ва. Ше вокнха говзанч хиларал совгIа, дуккхача шерашка ше Iоаяь опыт камаьрша дIалу цо къоначарна.

М. МАЖИТОВ.

СУРТАШ ТIА: 1) арматурщицаш Яндиева Розан Сабирова Зинан; 2) бригадир Муслуев Абдул; 3) бригадир Хайдаев Салауддин.

Вай лоалахой болча

СИЙРДА НИКЪ

Соахка дар из. Нохч-ГIалгIай АССР делегаци хIирий мехка хьоашалгIа яха хилар. ВIашагIкхийтараша йийцар шин автономии республика къахьегамхошта идейно-политически, интернациональни, патриотически кхетам балара мероприятеш, иштта оттадир вежарий республикай къахьегамхошта юкъе лелаеча социалистически яхьа договораш. Нохч - ГIалгIайн Къулбаседа - ХIирийн обкомий цхьана хиннача заседане къамаьлаш даьрашта юкъе яр гIалгIай йоI, Терски специализированни хьун боахама станочникий бригадир, XIX-ча Ерригсоюзни партийни конференце делегат Котиева Хьасана Люба...

Очерк

Пхи бутт баьннаб цу хана денз. Укх деношка са вIашагIкхетар хилар Любайца. Вай вежарашха йолча шин республико лелаеча социалистически яхьах шийна хетар дувцаш Любас аьлар:

— Вай шин республикана юкъе социалистически яхь лелаю яхаш, хIара шер-шера цар викалаш вIашагIбетталуш итогаш ю. ТIеххьара вIашагIкхийттача хана со а яр царна юкъе. Соьга хьаьттача хIанз а формализм дIаяьннаяц цигара. Каьхаташ дукхагIен гIулакхаш кIезигагIен да. Уж каьхаташ юкъера дIа а даьха, шун республикера нах тханцига дукхагIа хьа а ухаш, тхо шунцига дIа а ухаш, вIаши айхха доттагIал леладе деза. Вешта аьлча, дийна бувзам лоаттабе беза. ТIаккха кхы а чIоагIлургда вай доттагIал. Вай мехка вахара массе а доакъошка санна перестройка е еза интернациональни кхетам балара балха а. Цу балха тIа хила йиш яц формализм.

Вайна ховш ма хиллара, Советий Iаьдал даьннача хьалхарча шерашка геттара дукха халонаш шоашта хьалхашка латташе, наха ха корайоагIаш хиннай Тийрка йисте дахача халкъий съездаш гулъе. ТIаккха вайна а корае мегаций «ДоттагIлен съезд» дIаяхьа ха, — йоахар Любас.

Сона хов, со теш, аьннад алара а доацаш, уйла яь, хилча бакъахьа хеташ, цох пайда баргболгах ше тийша йолча коммуниста дег тIара доагIа дешаш дар уж. ХIаьта, КПСС Къулбаседа - ХIирий обкома бюро член, республика Лакхехьарча Совета Президиума член, Къулбаседа-ХIирий АССР Лакхехьарча Совета депутат йолча Котиева Любас ше а доккха дакъа лоац наха интернациональни кхетам луча. Из го йиш я бахача наха, дешархошта хьалхашка къамаьл деш. Дешашца а доацаш, гIулакхаца дIахьокх цо ше бокъонца интернационалист хилар. Ший цехе вIашагIъеллай цхьан цIен дезал санна чIоагIа барт бола коллектив. ХIаьта, цун хьамсарча юрта — ДIаьхача-Къухье бахача дуккхача къамех болча нахах цхьаккха а саг вац из ца йовзаш, цун сий ца деш. Шоашта хIама эшаш хилча, эгтара хьалха из йолча боагIа уж. БоагIа, цунна тIадихьа гIулакх цо кхоачашдергхиларах шоаш тешандаь. Йоккхий еш дувц Любас шоай юртах, шоашта юкъерча доттагIалах.

— Тха юрта бах дуккхача къамех бола нах: гIалгIай, хIирий, эрсий, гуржий, кхыбараш. Дикан тIа а вон тIа а цхьана хул. Цхьан цIен дезал санна барттайна дах тхо. Тха лоалахой ба хIирий Абаев гIар. Цар мехкарий ба Азан Полинан яхаш. Тхо цхьана хьалххийнад, тхоай дар декъаш, цхьана дахаш да тхо.

Вай мехка массе мIинге яхаш а зиза тохаш а я моллагIча къамех уж бале а, советски нахах сийлахь - доккхача цхьан цIен дезал баь бакъйола дийна интернационализм. Из интернационализм я Любай юрта бахача гIалгIашта, хIирашта, эрсашта юкъера доттагIал чIоагIдаьр. цар вахар тоадаьр, из я цо болх беча хьун боахамерча тайп-тайпарча къамех болча нахага доккхий толамаш доахийтар.

Шоай гIулакхех дувцаш Любас аьлар:

— Тхаяр ширпотреба цех я. Укхаза арахеца дукхагIйола продукци: плинтусаш, дранкаш, паркет бахача наха эшаш я. План даим а тIехкхоачашъю оаха.

Перестройка йолаелча денз цхьадола хувцамаш хиннад тха боахаме. ДIадахача шера котельни хьалъяьй тхона, бытовкаш тоаяьй. ХIанз хьаелла лерхI столови.

ТIаккха цунга хьаьттар аз:

— Iа кулгалдеча бригаде дукхагIбараш маIа нах ба ях Iа, вIаштIехьдоалий хьа царна кулгалде?

— Хало-м да царца дувца, хIаьта а вIаштIехьдоалса, — жоп лу Котиевас. — ХIана аьлча, тхоайла барттайна да тхо. Бригаде болх бераш дика нах ба. Царна юкъе а хьалха латташ ба пилорамщикаш Гамботов Мовли, Буков Олег, станочникаш Ахильгов Халат, Ахильгов Тархан, Матиева Люба, Ахильгова Зина, иштта кхыбараш.

— ХIанз вай мехка шерра юкъейоалаеш йола боахама расчет кхьчайний шун цехе?

— Керда шу доладелча денз йиззача боахама расчета тIа яьннай тха лесхоз.

— Кердача хьале болх бе дIадоладелча оаш арахецаш йолча продукце дикал лакха хила еза. Нагахьа санна дика ца хилча — из наха дIаэцаргьяц, из бахьан долаш оаш хьаэцаш дола алапи а кIезигагIа хургда, аьнна аз аьлча Любас аьлар:

— ХIанз оаха арахецаш йола продукци брак ца еш дIайода. Цун дикал совъяккхара никъ лехаш да тхо.

Йодаче, цIи хезача станочникий бригада кулгалхочо Котиевас шоай бригадерча, цехерча хIара сага чуйоссаю перестройка дегIайоалаяра уйла. Кердача тайпара хьеж из дIадахачунга, хIанзарчунга, кхоаненга, кхыча тайпара гу цунна шоай дезараши уж кхоачашдара наькъаши. ХIаьта хIанз хьалхашка латта декхараш кхоачашдара эш кулг — карара къахьегам дIа а баькхха, технически кердаяьккха предприяти. Цудухьа дукха ха, низ дIалу Любас шоай хьун боахам, керда оборудовани а оттаяь тоабара. ХIаьта из цун вIаштIехьа а доал. Цу хьакъехьа дувцаш Любас аьлар:

— XIX-ча Ерригсоюзни партконференце со йодача хана тха болхлоша дехар даьдар сога, нагахьа санна цигача РСФСР хьун промышленноста министр хьайх кхете е цунна тIаяха хьай вIаштIехьадоале, вай производственни хьашташ кхоачашделга деха цунгара, аьнна. Из министр цу конференце вар. Цунца кхо дош къоастадир оаха цига, тхона керда паркетни линий, тIаккха РТ-110 яха йоккха пилорама, иштта болхлой дIа-юхьа кхувла автобус укх шера лургйолаш.

Шоай боахама, коллектива, юртхой духьа къахьегарах лоархI Любас ший ираз.

Из кхоач массанахьа а, цун хьашт да доллача хIаманца, наьха вахарца, кагирхошта кхетам баларца, школера дешарца.

МалагIа дош да Люба, хIанз эггара а чIоагIагIа хьона дага доаллар?—аьнна аз хьаьттача, цо аьлар:

— Эггара чIоагIагIа сона дагадоаллар да школа болх тоабара хьакъехьара дош. Из гIулакх чIоагIа ледара да тха, школо дика болх бац. Парте Ленински райкома пленуме а дийцадар аз из. Бераш — вай кхоане, тахан вай хьийхачча бесса мара хургьяц цар кхоане.

Со деша ягIача хана наьна мотт хьехацар укхаза школе. Из хIанз хьех. Цхьабакъда, мотт хьехача а дукха проблемаш я тха тахан школа а хьехархошта а хьалхашка латташ, хIана аьлча, дукха учебникаш тоъац тхона. Са дехар дар цу гIулакха Нохч - ГIалгIай АССР просвещене министерствага тхоашта новкъостал делга. ХIана аьлча, тха школе а санна тха республике гIалгIай мотт хьехача кхыча школашка а тоъаш дац уж учебникаш.

ТIаккха, юртарча кагирхоех лаьца дувца ловра сона: царца беш кхетама болх бац, шоай безам бар де, аьнна, корта мукъа битаб уж. Перестройка дIахояхьа езараш кагий нах ма бий.

Цу эздийча, безамеча гIалгIай йоIа гIулакхаш, уйлаш дукхагIа мел йовз цецвувлар со цун низах, хьинарах. Дег тIара баркал ала ловра из а, иштта цун ворхI вошен цхьа йишен а хьалкхебаьча цун даьна Хьасанан нанна Лидайнен.

Люба яьй гаьннарча Казахстане. ХIаьта, къахьегама никъ цо дIаболабаьб 1973 шера шоай юртарча школе итт класс йистеяьккхачул тIехьагIа. Ялхайтта шу даьннад Терски специализированни хьун боахама цу цхьан цехе цо болх бу. Цу юкъа даим а хьалха латташ хьаенай из. Из хьагойташ я цунна тийнна дуккха а сийлен грамоташ, кхайкадаь баркалаш. ХIаьта Сийлахь - боккхача Октябра 70 шу дузача хана цунна еннай КПСС ЦК Сийлен грамота. Цига болх беш йолаш дIайийцай парте членалла, массехазза хержа хиннай юрта Совета, райсовета депутаталла. ХIаьта, тIеххьарча хоржамашка из хержар Къулбаседа - ХIирий АССР Лакхехьарча Совета депутаталла.

Ираз долаш-м даим а хиннай ворхI вешийи цхьан йишийи йиша йола Котиева Люба. ХIаьта, ший эггара а иразегIа дар лоархI цо дIадаха шу.

— Цу шера са ираз хилар XIX-ча Ерригсоюзни партийни конференце дакъа лаца. Цу шера парте обкома членалла а цун бюро членалла а хержар со. Сона боккха кхаъ ба из. Цо со декхарийла ю кхы а дикагIа болх бе, — яхаш дувц къонача коммуниста.

Ю. КУРСКИЕВ.

МЕХКА КЪАЬННАГIА БОЛА...

Къулбаседа - Кавказа машинникъ — вай мехка эггара хьалха йилларех йола магистраль.

Цун хьалхара дакъа — Александровка - Грушевская (хIанз Шахтная) — Аксай — хьадаьд 1864 шера январь бетта. Кхы а кхо шу даьлча никъ бIаьхбелар Ростове кхаччалца. Из бахьан долаш из дIакхийтар мехка центрах, кхыча регионех а.

1872 шера денз сихха хьабе болабир Ростовгара баьнна Владикавказе (хIанз Орджоникидзе) боагIа никъ. Цун дIоахал — 695,6 км. Из болх кхаь шера чакх а баьккхар, никъ эксплуатаце дIа а белар. 1900 шера болх бе болабелар Беслан, Грозный, Гудермес, Махачкала яха станцеш вIашкайийза Дербенте бода никъ. Халача, кIезига ахча доагIача, хьалаш во долча къахьегама чIоагIа раьза бацар болхлой. Революционни болама юкъе болх уж. Масала, Владикавказски машиннаькъахоша дакъа лаьцар 1905 шера хиннача хьалхарча эрсий революце, Сийлахь - йоккхача Октябрьски социалистически революце, Къулбаседа Кавказе Советий Iаьдал оттача. Граждански тIема а доазал арахьарча интервенце а шерашка машиннаькъа Iалаьмате доккха зе дир. Из дIадаккхара дуккха шераш дийзар эзараш - эзараш нах чубоагIача коллективана.

1925 шера хьалха ший хиннача боарамашка кхаьчар никъ. Цхьабакъда, цу тIа саца йиш йолаш дацар гIулакх. Сихха дегIабоагIача Къулбаседа Кавказа халкъа боахамо дIадехар дикалгахьа дола хувцамаш делга, магистрала низ дуккхаза алсамбоаккхилга.

Из декхар кхоачашде новкъостал дир хьалхарча пятилеткаша. Наькъа реконструкци а керда технически Iалашо а йир. Кхыдар ца лаьрхIача, духхьал керда линеш яхкара, низ бола локомотиваши боккха мухь тIабодаш йола вагонаши эцара 700 млн. сом дIахьожадир. Хьадир Туапсе — Сочи, Адлер — Петровское — Благодарное, Винодельное — Дивное, Комсомольская — Нефтегорск, Майкоп — Хиджох, Лабаенская — Щедок, иштта кхыдола а доакъош.

Хьинар айденна къахьегаш бар машиннаькъахой. Мехка шерра дIабаржа болабенна стахановско - кривоносовск и болам хьаллаьцар цар. Цу юкъе бар Грозненски машиннаькъа отделене вииалаш а. Масала, диспетчер С. М. Кутафин. Цо кийч а йир, юкъе а йоалайир вIашагIхетта поездаш сихха дIа-хьа леладара метод. Хьалха 30 сахьат доадеча хIанз 13 сахьати 45 минути кхочам бар. Из мовхьаш кхухьача поездий болх вIаштIехьбаккхара даькъе ший тайпара революци яр. Цох лаьца яздаьдар «Правда» яхача газето. Берригa мехка дIавайзар С. М. Кутафин. Вай мехка эггара хьалха цунна елар «Сийдола машиннаькъахо» яха цIи.

Беханза баьхкача фашистски гIаьрахоша юкъагIбаьккхар Къулбаседа Кавказа магистрала барттайнача коллектива болх.

ТIом болабеннача хьалхарча деношка денз дуккха эзараш бола машиннавкъахой фронте бахар. Царна когаметта дIаэттар цар нстийн бераши. Масала, духхьал Грозненски отделене тайп-тайпарча участкашка болх беш яр 900 кхалсаг.

Кхерамеча хьалашка мовхьаш дIа-хьа кхухьаш, Советски Эскара шоашта могаш дола гIо деш, денали майрали гойтар цар.

Кавкази мехка къулбамалхбоалехьара районаши мостагIчох лораеча боккха лоархIам болаш яр 348 километр дIоахал дола Кизляр — Астрахань яха участок. Бокъонца йистебаьнна боаца никъ карабербзабеш, мостагIчун авнаце Iоткъам ловш, турпале гIулакхаш гойтар машиннаькъахоша. ТIема шоллагIча шера, 5 августера денз 1 ноябрь хьатIакхаччалца моастагIчун кара ца бохийташ кIалхарбаьккхар 1296 паровоз, 9 эзар пассажирски а мовхьаш кхухьа а вагонаш, доарахой тIабола 17 поезд, хIаьта иштта Сталинграде тIом беш барашта эша доагор чу дола 3140 цистерна. Цу юкъа Закавказски фронта лаьрхIа цу новкъа гIолла дIаяхийтар бIухойн мовхьаши тIадола 4,3 эзар совгIа вагон.

Бокъонца хIалакбаьбар фашисташа Къулбаседа Кавказа магистрала боахам. Хеталора из меттаоттабара итташ итташ шераш эшаргда аьна. Цхьабакъда, наьха хьинаро геттара лоацийр из ха: 1943 шера лела доладелар поездаш. Шоай низ а са а ца кходеш болх бар бахьан долаш 4045 машиннаькъахочоа СССР орденаши медалаши елар, шийтта саг Социалистически Къахьегама Турпалаш хилар.

ТIом чакхбаьнначул тIехьагIа цахаддаш дегIайоагIа наькъа технически потенциал. Берригача наькъа электрификаци яьй, 76 процент дола мовхьаш электровозаша дIа-хьа кхухь, юкъейолаьй автоматизированни системаш, укх тIеххьарча шерашка довза йиш йоацаш хувцаденнад машиннаькъахой социально-бытовой хьалаш. Еррригача магистрала дIоахалла го йиш я нах бахача цIеной квартала, берий бешамаш, школаш, кхыйола социально-бытовой объекташ. Шеръеннай унахцIенон комплекс: поликлиникаш, больницаш, профилактореш, пансионаташ, салаIара базаш.

Соахка денз ше шийна финансировани ярен самоокупаемостей хьалашка болх беш ба машиннаькъахой. Цо айбаьб наьха бехктокхам. Хьинар кходац цар паччахьалкхен планаши социалистически декхараши кхоачашдара. ХIара дийнахьа Къулбаседа - Кавказа машиннаькъахоша дIа-хьа хьу ах миллион совгIа халкъа боахама мовхьаш, 250 эзар саг дIа-хьа вуг. Лакха хьокхамаш долаш къахьегарах магистрала коллективана Ленина орден еннай, МПС а машиннаькъахой профсоюза ЦК-с а цкъа мо дуккхаза цунна хьежаяьй карара кара тела ЦIе байракхаш, вымпелаш, Сийлен грамоташ. Магистрала коллектив ВДНХ сийлен Улга тIа а яьккхай.

Къулбаседа Кавказа машиннаькъа чуйоагIача иттанех цаI я Грозненски отделени. Соахка цун балха цхьацца халонаш нийсъенна яле а, дуккхача шерашка социалистически яхье хьалхалаттарашца йолаш хьайоагIа цун йоккха, барттайна, интернациональни коллектив. Дукха болх баьб укхаза Iилман технически кердадараш юкъедоаладеш. Электрификаци яьй Грознера Прохладне кхаччалца. Из дарца бизача бораме чакхъяьккхай Къулбаседе - Къулбаьхье яха йоккха программа. Лела йолаеннай «Беслан — Махачкала», «Грозный — Беслан» яха электричкаш.

Дуккхача шерашка Грозненски отделене машиннаькъахой болх юхатеттар Тийрка тIа гIолла тилла тIий одноколейни хиларо. ХIанз из кхоачамбоацар дIадаьккхаьд. Цу хьакъехьара балхаш дIахоьхьош да. Иштта йIаьхъеш я Ильинская, Артезиан, Кизляр, Гудермес яхача станцешка йолха линеш. Цо аьттув лургба хIанз лелаш ярел шозза йоккхагIйола составаш чакхъювлийтара. Дуккхача моттигашка керда оборудовани оттаяьй. Теркам тIа ца бохийташ дитадац машиннаькъа тIа болх беча наьха социально - бытовой хьалаш. Масала, Грозне эксплуатаце дIаеннай терапевтически корпус, хьалдеш да нах баха цIенош, тикаш, дIадоладаьд Грозне керда вокзал яра тIадерзадаь балхаш. Цу тайпара моттигаш кхы а я.

Укх деношка Грозненски отделене ЦIеча уголоке Къулбаседа - Кавказа машиннаькъа 125 шу дизара хетаяь торжественни собрани хилар. Цига дош делар тIема а къахьегама а ветерана, партийни бюро члена, «Почетни машиннаькъахо», «Нохч-ГIалгIай АССР транспорта заслуженни болхло» яха сийлен цIераш лелаеча И. И. Черкашина. Цо къаьгга дийцар шийца болх беш болча наьха хьинареча гIулакхех, дикагIбарий цIераш яьхар. Уж ба Советски Союза Турпалаш, персональни пенсионераш Сергеев Иван Федоровичи, Сурмач Михаил Михайлович, хIанз а къахьегаш вола Алейников Александр Георгиевич, поездной диспетчераш А. Майборода, Д. Мартыненко, И. Толмачев, З. Жилина, приемосдатчица М. Мельникова, монтер С. Кагиров, машинист Л. Мутаев, коммерческий агент М. Чокаева, бригадир Я. Оздамиров, Слепцовская яхача станце начальник С. Наурбиев, Назрань яхача станце йоккхагIйола кондуктор Х. Мусаева, машиносчетни станце оператор В. Гаспарен, иштта дуккха кхыбараш а. Юбилейца дувзаденна Шанхулаев Салман Хамитовича «Почетни машиннаькъахо» яха знак еннай, ялхайттанена цIи тIа язъяь сахьаташ деннад, дуккхачарна сийлен грамоташ а ахчан премеш а тийннай, баркалаш кхайкадаьд, хIаьта 30 шерал дукхагIа болх беш волча итт машиннаькъахочун цIераш сийлен книжка тIа язъяьй.

Шоай дай-ноаной цIей деэдир № 106, № 91 йолча машиннаькъа чуйоагIача школаша, Н. К. Крупскаяй цIерагIча ДК болхлоша. Цар юбилейна хетаяь дуккха мероприятеш чакхъяьхай. Масала, культура цIен музее болх беш я лаьрхIа кийчъяь выставка, гойташ я художественни самодеятельноста программа.

ШийттлагIча пятилетка дийлагIча шера декхараш кхоачашдеш бIубенна къахьегаш ба отделене машиннаькъахой.

Т. КАРТОЕВА,
Грозненски машиннаькъа отделене партийни бюро член, МПС инженер.

«Фусам-2000»

Наьха хьашташ кхоачашдеш

Вай фуннагIа оале а вай синца, дег тIа, оамалца шиший жеп юташ дIаух замаш. Дукха ха яц, масала, вайнаьха цхьан даьх хьабаьнна шинкхо дезал цхьан тхов кIала баьха. Иштта царна ловш-м хиннадац из — къел хиннай. ХIаьта а, фусамашка диллача, из къел тахан а дIаяланза я вайна юкъера. Лац саг йоалаяьча къонгашта даь-наьна тхов кIала баха. Цул совгIа, цу ханашкара оамал дIаяланза болча шоай даьша шин-кхаь воIа лаьрхIа доккхий, шолха детта цIенош дича бела а бел уж-м: малагIа ши нус я цу цхьан цIагIа товргьяраш, яхаш. ХIара керда хьахиннача къонача дезалашта къаьст-къаьста фусам еза таханарча заме. Из да дукхагIа долча даькъе фусамий проблема хьаьяр. ХIаьта а, де хIама дац, замо-вахаро ше хьаяь проблема я из.

Шоай кердача фусамий «бIенашка» хьежаш эзар совгIа къона дезал бах Наьсаре а. Вай бувцац, из бахьан долаш саг ца йоалаеш лела дукхха кагий нах, из бахьан долаш маьре дIа ца бугаш багIа дуккха мехкарий. Цудухьа ира проблема а тахан цу хьакъехьа районе хьалхашка эттар. Цул совгIа, дукхача шерашка теркал ца ярах хьаIовш хьайоагIаш а я из. Перестройка йолаелча хана денз мара хьоаеннаяц укхаза цун ирал.

Ер шу ударни лоархIаш да укхаза цу фронте. ДIадахача шера даьчул кхозза дукхагIа гIирсаш хьалдергда районе бахача наха шоаш е 35 эзар кв. м. Цул совгIа, хьалдаь даргда НГIАССР-а Совмина УКС-а чуйоагIача ПМК-105 яхача гIишлон организацес хьалдеш латта 110 квартира чуйола цIенош. Иззала фусамаш чуйола цIенош хьалдеш латт моттигерча РСУ-с а.

Фусамий программа кхоачашъеча дакъа лоацаргда кхыча предприятеша а организацеша а. Масала, АПО-с юрташка хьалдергда цхьацца-шишша квартира чуйола 25 цIа.

Лоацца аьлча, районе чуIе цIенош хьалдеча укх шера дIадахийта лаьрхIар 2 млн. 700 эзар сом да. Из цIаккха а ца хинна хIама да. Iаьдала хьалду вахараш-м дуккха аттагIча хьале хургдар, дагабахка безараш-м шоаш цIенош хьалдеш бола нах ба. Фу гIо новкъостал дIакхоач хьогI царна Iаьдалагара?

Дукхача наха (массайолча юрташка а горэда гонахьара а) лаьтташ, дийкъад, ссудаш тийнад. ХIаьта а ссудаша а лаьтташа а хьалйоаккхаргьяц из проблема, нагахьа санна цIенош хьалдара эша гIишлон материалаш ца хуле. Уж Iалашъяра а йохкара а декхарийла вола хIара саг оарцагIвала везаш гIулакх да из, хIана аьлча, цу хьакъехьа гIишлон организацешкахьа, кхыча предприятешкахьа, учрежденешкахьа дукхагIа озабезамаш деш моттигаш нийслу уж материалаш дIа-хьа екъачар а йохкача торгови организацешка а. Цудухьа, шо-шоашта цIенош деш боахкача нахах дукхагIа дог лазаш хила беза из гIулакх кара дараш.

Из дагадеха укх деношка зем беш хилар со города юккъе аьшка-наькъа станце уллача № 4 йолча центральни складе. Склада заведующе Мальсагов Ахьмада зIамигача конторилгачу тхо цхьацца-шишша дувцаш дагIаш хьачуваьлар РСУ-ра цхьа снабженец.

— Перечисленех а хьаштдале бе ахча дIаденна хьаэца а шифери герга хьуи езар тхона, — аьлар цо, письмо заведующега дIа а хьекха.

— Из дехар дахьаш дукха ха йоацца се волча баьхка «Назрановский» совхозера, ДРСУ-ра, кхыметтел райбольницера нах а дIабахийтаб аз. — аьлар Ахьмада. — Шун-м транспорт а, хIаьта, гаьнна дIа-хьа даха шоашта эша хIама хьатIая а таро ма йий. Баха нах хала хьувз. Аз-м царга а йохкац материалаш, бокъонца уж цIенош деш боахкбахкац хьажача мара, — аьнна укхо ший бала дIабийцача, вахар снабженец, «бехк ма баккхалахь», аьнна.

Хила а доагIа из иштта, хIана аьлча, лакхехьа вай аьннача тайпара, «фусамий программа» кхоачашъеча керттера дукъ бахача наха тIалатт, цар хьашташ кхоачашдар духьа ма дий дерригa вай леладер а.

Кхычахьа миштад хац сона (районе кхы а ма йий цу тайпара гIишлон материалий складаш) бакъда, укхазара новкъост-м тешаме а чIоагIа а ва цIенош деш боахкарий. Вецаре, сел дика хургдацар цунгара царга дIакхоача гIулакхаш а. Хьожаргда вай царга.

ДIадахача шера 1 млн 200 эзар сома маьха гIишлон материалаш ехкай складо шоашта цIенош деш боахкарашка.

Склада еннача планагIа диллача — 160 совгIа процент я из. Иззал ахча 2 — 3 шера а дIачулацар складо банке хьалхагIа.

Мел гIишлон материалаш, мел рузкъа да цу проценташца а сомашца а дувзаденна. Из хьахьокх укх цифраша. Уж я 132240 шифера листаш (юкъера лаьрхIача цхьан цIен тIа 150 лист йодаш хилча цар мел тховнаш къовларгда ха хала дац), 2400 куб. м герга хьун ардакхи, 22 вагон цемент (1540 тонн). вагон кора кизга. 10350 кв м фанера, 4 вагон ДСП яха дахчан плита. 4 вагон тайп-тайпара боарам бола турбаш, 30 тонн цинка хий даькка аьшк, вIашагIдохка мара ца дезаш 30 кийча цIа, массехк дачни цIалг. 40 тонн тайп-тайпарча маркех дола басараш... ЦIераш яьха варгвац цар-м. Иззала гIишлон материалаш дIакхаьчай нахага.

Ер шу кхы а саготагIа хургдолга ховш ма дий вай лакхехьа дийцачох.

— Из ха а ховш, керда шу хьатIакхачалехьа хьалхе тоха а денна тхоай массаволча поставщикашцара бувзам чIоагIбир оаха. ДIадахача шера хинначул дуккха дукхагIа тхона цар гIишлон материалаш хьакхухьийтаргйолаш договораш а увттадаьд. Красноярскера, масала, 1800 куб м гаргга герга хьу а йоагIаргья тхона (дIадахача шера — 1200 енача метте), иззала кийча ардакх а йоагIаргья. ХIанзехьа а хьааха йолаеннай цигара а кхычахьара а етта вагонаш.

— ХьалхагIа сона ца яйна керда производственни объекташ ма гой сона шун коа, — ях аз заведующега.

— Духхьала тхоашка хьаена хIама дIа а йохкаш тхо даьгIад аьнна, гIулакх хургдац, — аьлар цо. — Тхогара кхыдола гIо-новкъостал а эш царна. Масала, тхо долчара нйца герга хьу машина тIа а етте пилораме херх хьакха из чакхъяккха моттиг лехаш Назране гIолла го боахаш кхесташ лела безаш хул нах. Царна из хало а ца еш, оахош хьаде мегаций оаха царна из гIулакх? Цудухьа хьалъяьй оаха дIара керда пилорама, — аьнна, хьахьекхар цо.

Я а я из башха пилорама. Укх деношка болх бе йолаеннай. Цигга ший хьу чакх а яьккхе, машина тIа а етте дIавода эцархо.

Цун юххе хьалъяьй цхьаькха столярни цех а. Из а я цхьа-ши кIира доаллаше болх бе йолае мара ца езаш. Дика столяраш-плотникаш ба цу чу вIашагIкхийттараш. Цу чу хьаергья заказчикашта башха наIараш, корий рамаш, плинтусаш, дранка, обналичникаш, шаьръяь Iотоха ардакх, кхыйола дахчан изделеш.

— Заказчикашта ярал совгIа, оахош а йохкаргья оаха-м цу чу хьаю хIамаш, — аьлар Ахьмада. — Цу гIулакха лаьрххIа тика хьаелларгья оаха, улицагахьара хьачувоагIаниI а йолаш.

Дика да. Дика хургдар фусамий проблема кхоачаш еча Ахьмад мо бола наьха оагIув хьаллоаца инициатораш дукхагIа хилча а.

М. КАРАЕВ.